

Hivatkozások jegyzéke

- Bahtyin, 1976a = Bahtyin, Mihail Mihajlovics: A SZÓ A KÖLTÉSZETBEN ÉS A PRÓZÁBAN. Fordította Könczöl Csaba. In: *uó: A SZÓ ESZTÉTIKÁJA*. Gondolat, 1976. 173–215.
- Bahtyin, 1976b = Bahtyin, Mihail Mihajlovics: A REGÉNYNYELV ELŐTÖRTÉNETÉHEZ. Fordította Könczöl Csaba. In: *uó: A SZÓ ESZTÉTIKÁJA*. Gondolat, 1976. 217–256.
- Bragg, 1997 = Bragg, Melvyn: v. by Tony Harrison, or Production No. 73095, LWT Arts. In: Byrne, Sandie: *TONY HARRISON LOINER*. Oxford: Clarendon Press, 1997. 49–56.
- Butler, 1997 = Butler, Christopher: *CULTURE AND DEBATE*. In: Byrne, Sandie: *TONY HARRISON LOINER*. Oxford: Clarendon Press, 1997. 93–114.
- Charlton, 1996 = Charlton, Jack: *THE AUTOBIOGRAPHY*. London: Partridge Press, 1996.
- Genette, 1996 = Genette, Gérard: *TRANSZTEXTUALITÁS*. Fordította Burján Mónika. *Helikon*, 42. évf. 1–2. szám, 1996. 82–90.
- Gray, 1912 = *THE POEMS OF THOMAS RAY WITH A SELECTION OF LETTERS AND ESSAYS*. London: J. M. Dent and Sons, 1912. 28–32.
- Harrison, 1984 = Harrison, Tony: *SELECTED POEMS*. London: Penguin Books, 1984. 1987.
- Harrison, 1985 = Harrison, Tony: v. Newcastle upon Tyne: Bloodaxe Books, 1985.
- Harrison, 1989 = Harrison, Tony: v. Newcastle upon Tyne: Bloodaxe Books, 1989.
- Jenny, 1996 = Jenny, Laurent: A FORMA STRATÉGIÁJA. Fordította Sepsi Enikő. *Helikon*, 42. évf. 1–2. szám, 1996. 23–50.
- Kelleher, 1996 = Kelleher, Joe: *TONY HARRISON*. Plymouth: Northcote Publisher, 1996.
- KLASSZIKUS ANGOL KÖLTŐK = Szcenzi Miklós, Kéry László, Vajda Miklós vál.: *KLASSZIKUS ANGOL KÖLTŐK I. Európa*, 1986.
- Rimbaud = Rimbaud, Arthur: Lettre à Georges Izambard du 13 mai 1871, http://abardel.free.fr/petite_anthologie/lettre_du_voyant_panorama.htm.
- Rimbaud, 1974a = Rimbaud, Arthur: *GEORGES IZAMBARD-NAK*. Fordította Somlyó György. In: *ARTHUR RIMBAUD ÖSSZES KÖLTŐI MŰVEI*. Harmadik kiadás. Európa, 1974. 279–280.
- Rimbaud, 1974b = Rimbaud, Arthur: *PAUL DEMENYNEK*. Fordította Somlyó György. In: *ARTHUR RIMBAUD ÖSSZES KÖLTŐI MŰVEI*. Harmadik kiadás. Európa, 1974. 281–286.
- Wordsworth, 1966 = Wordsworth, William: *PREFACE TO LYRICAL BALLADS, WITH PASTORAL AND OTHER POEMS (1802)*. In: Zall, Paul M., ed.: *LITERARY CRITICISM OF WILLIAM WORDSWORTH*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1966.

A SÍRFELIRATOK ELÉ

Edgar Lee Masters amerikai író (1869–1950), a „chicagói reneszánsz” meghatározó, magányos alakja 1915-ben publikálta *SPOON RIVER ANTHOLOGY* című verseskötetét. A kötetből készült magyar nyelvű válogatást *A SPOON RIVER-I HOLTAK* címmel 1970-ben jelentette meg az Európa Könyvkiadó. A második magyar kiadást negyven évvel később, 2010-ben tette közzé ugyancsak az

Európa. Az Egyesült Államokban a 90-es évek elején hetven kiadást tartottak számon, a külföldieket is beleértve.

Akik még nem olvasták volna, azoknak elmondjuk, hogy Spoon River, ez a fiktív kisváros egyetlen nagy temető; a kötet versei sírfeliratok. A sírok között örvénylik az élet, a halottak kibeszélik magukat és egymást, a monológok ciklusokká, dramolet-

tekké formálódnak; fokozatosan elébünk áll a prériváros lélektani-társadalmi, sőt történelmi drámája. A temető az amerikai Közép-Nyugat egykori szerkezetét őrzi.

A két magyar megjelenés között mint fordító többször megpróbálkoztam a verseskönyv újbóli kiadatásával, hiába. Egyszer – felbuzdulva azon, hogy a művet a Broadwayn musical formájában is előadták – elvittem A SPOON RIVER-I HOLTAK-at az Irodalmi Színpad (a későbbi Radnóti Színház) apró termetű igazgatójához, aki így adta vissza a könyvet: – Ezt nem lehet színpadra vinni. A szocializmusban nincs bankcsőd, nincs bordélyház, nincs züllött élet. – Így aztán negyven évig vártam.

A kötet kétszáznegyvenhat verséből kilencvenegy jelent meg magyarul; a *Holmi* néhány újabb sírfelirat-fordításra kért fel. Nehéz munka volt. Meg kellett találnom az első kiadás alaphangját, mégis, valami másfélét kellett nyújtanom a válogatással. Az itt jelen lévő tizenkét halott többsége a síron túl is hazudik, vagy eltorzítja a történeteket, vagy magával viszi a rögeszméit oda-

átra. Van olyan, aki szereti a prérít; van, aki gyűlöli, és legszívesebben kitépné a lelkéből, gyökerestül. Az ilyesmi legföljebb temetőben (vagy versben) szokott sikerülni.

A fordítás során most is hűségre törekedtem, ahol tudtam. A SQUAW-MAN (AZ INDIÁN ASSZONY FÉRJE) egy régi amerikai film címe; a film 1914-es néma változatát talán Masters is látta (GEORGINE SAND MINER sírfelirata). A *hewers of wood* (*favágók*), illetve a *Comforter* (*Szent Lélek*) és a *tongues of flame* (*tüzes nyelvek*) bibliai idézet (JÓZSUÉ, 9:21–27; APCESEL, 2:1–4). A legnehezebb dolgom az O PIONEERS magyarításával volt (Walt Whitman ismert refrénje a PIONEERS, O PIONEERS című versből; OH ÚTTÖRŐK, TI ÚTTÖRŐK, fordítja ártatlanul Füst Milán – ezt nem lehetett átvenni), a kifejezést történelmi névén, *Alapító Atyáknak* fordítottam (AARON HATFIELD sírfelirata). Ugyanennek a versnek az első sorában viszont (*Better than granite; Gránitnál maradóbb*) Kosztolányi Dezső Horatius-fordításának visszhangját követtem.

Gergely Ágnes

Edgar Lee Masters

A SPOON RIVER-I HOLTAK

Részletek

Hare Drummer

Eljárnak még a fiúk meg a lányok Siever
kertjébe, szeptember végén, almaborért?
Összeszedik a cserjés közt a mogyorót
Aaron Hatfield tanyáján, mielőtt beáll a fagy?
Mennyit játszottam a hancúrozó lányokkal,
fiúkkal a kövesút mentén, mindenfelé a dombokon,
amikor lement a nap, meghűlt a levegő,
és furkósbottal vertük a diót, s a diófa